

Az iparoktatás szelleme.

(Előadás a Délmagyarországi Nevelők Egyesületének f. évi május hó 9-én tartott szakiskolai szakosztályi gyűlésén.)

Többször volt alkalmunk hallani azoktól a kartársaktól, akik régi iparoktatási intézeteinket látogatták, hogy a mi iskoláink mennyire mások, mennyire más szelleműek és milyen sok téren különböznek a középiskoláktól. Bizonyára nem egy dologban helytelenítették is a nálunk észlelt állapotokat s ha ennek nem is minden esetben adtak kifejezést, meg vagyunk győződve, hogy sokszor alkottak magukban rólunk lesújtó kritikát.

Nem a magunk védelmében, hanem a magyar iparoktatás érdekében óhajtanék néhány keresetlen és őszinte szóban rámutatni arra, hogy az ipar oktatása *alapjában* különbözik a középiskola tanítási rendszerétől — s hogy ebből kifolyólag a nálunk élő, a középiskolákétól elütő szellem nemcsak logikus következmény, hanem parancsoló szükségesség is.

Az első tényező, amely ezt a más szellemiséget kialakítja: az iparoktatás *célkitűzése*.

A nemzetgazdaságtan keretében az ipar tárgyalása során azt tanítjuk, hogy Magyarországon az agrártermelés mellett *életpszükséglet* az ipar fejlesztése, amely a földművelés csökkenő termelékenységével az iparosodást követeli a növekvő hozadékképesség törvénye támogatásával. Állandó iparfejlesztésre van tehát szükség, amelynek eszközei során a védővámok, különböző oltalmak stb. mellett kiemeltük az iparoktatás iparfejlesztő jelentőségét.

Az iparoktatás célja tehát az iparfejlesztés támogatása.

Itt van tehát az első gyökeres ellentét a nevelők felfogásában az ipari oktatás célját illetően.

Amíg mi külön célt akarunk érvényesíteni az iparoktatásnál, addig sokan teljesen általánosítanak, uniformizálni akarnak. Amíg mi azt valljuk, hogy tanulónk már beiratkozása alkalmával eljegyezte magát egy élethivatással, addig sokan úgy tekintik az iparoktatást, mint a középiskolák levezető csatornáját, ülepítő aknáját.

Az iparoktatás reformjával kapcsolatban is, többször volt alkalmunk észrevenni, hogy magasabb helyeken is ez a felfogás uralkodik: a reformra azért van szükség, mert el kell kerülni az értelmiségi pályák elárasztását. Az ifjúságot terelni kell a gazdasági pályákra, nem éppen elsősorban azért, mert ezeken a területeken jól képzett emberekre van szükség, hanem inkább azért, hogy a főiskolák így megszabaduljanak a nyomástól és a selejtesebb elemek inváziójától.

Ez a felfogás még mindig a régi jó atyai intellem alapján áll: „Fiam, ha nem tanulsz, inasnak adlak!” Nem tud szakítani a régi véleménnyel, hogy az általános műveltséget nyújtó, elméleti irányú középiskola mellett szükség van egy gyakorlati irányú, az élet számára, kijelölt pályára nevelő ipariskolára. Nem látják meg a különbséget a középiskola diákja és az ipariskola diákja között; az egyik még nyolcadikos korában is habozik, vajjon pap, mérnök, tanár, vagy ügyvéd legyen-e, a mi fiaink már a beiratkozásukkor *pályát választottak*.

Hogyha az iparoktatás helyes irányát, szükséges szellemét akarjuk tehát vázolni, ebből a határozott célkitűzésből kell kiindulnunk.

Az életnek — hangsúlyoznunk kell, *nem az iskolának, hanem az ipari életnek* — szüksége van szakemberekre. Ma, amikor háborúk és békeállapotok sorsát, országok és világrészek jövőjét az ipari fejlettség foka, az ágyúk és repülőgépek száma, gépek, eszközök fejlettsége szabja meg, azt hiszem, nem kell ezt az állítást különösebben alátámasztani.

A nemzeti iparoktatás tehát akkor lesz tökéletes, ha gondoskodik arról, hogy a nemzet ipari szempontból is a rivális népek fölé emelkedjék. Ez lét kérdése a mi számunkra.

Nem arról a negatívumról van szó tehát, amely a közoktatást békaperspektívából szemlélve megállapítja, hogy bizony-bizony sokan járnak az egyetemre, tehát kevesebb érettségit kell kiadni. Rostáljuk meg az ifjúságot és küldjük őket, ha nem is inasnak, de az ipariskolákba, sőt ipari középiskolákba!

Ujra ki kell emelnem: nem az oktatási reform aktaügyeiről van szó, hanem a nemzet gazdasági létérdeke forog kockán. Ha az iparoktatás nem alkalmazkodik az éléhez és nem képes az ipar posztjaira tettől-talpig képzett, egész férfiakat küldeni, akkor a gyilkos versenyben menthetetlenül le fogunk maradni.

Az iparoktatás célja tehát: minél jobban alkalmazkodva az élet kívánalmaihoz, az ifjúságot megfelelően kiképezni *adott* pozíciók betöltésére.

Most már vizsgáljuk meg azokat az oktatási formákat, amelyeknek keretében ez a kitűzött cél megvalósítható. Ezek a formák: műhelyi oktatás, iskolai oktatás, tanfolyamok. Vajjon melyik forma a legalkalmasabb és legtökéletesebb?

Mondhatnám ősi pedagógiai viták keletkeztek annak eldöntésére, hogy a műhelyi, mondjuk munkahely melletti oktatás-e a jobb, vagy az iskolai, padokban végbemenő oktatás-e a célravezetőbb? Mindkettőnek megvannak az előnyei és hátrányai. A műhelyi oktatás mindig egyoldalú. A mester, akinél az ifjú dolgozik, rendszerint egyirányú munkákat vállal, a tanulóknak tehát nincs módja arra, hogy más térre is tekintést nyerjen. Nagy előnye viszont a műhelyi tanulásnak az, hogy a fiú nem veszíti el természetes gyakorlati érzékét és nem öli ki belőle az iskola az éléhez való tapadását, nem teszi tudását könyvízüvé, légbenúszóvá. Az iskolai oktatás előnyére kell írunk az áttekintés, a többoldalúság lehetőségét. Azonban a gyakorlati tanulás összes előnyei elvesznek. Az ifjú csak a *jó* munkát tanulja meg, a *gyorsaság* gyenge oldalává válik. Nemzetgazdasági nyelvezettel kifejezve magunkat: nevelése a termelés *technikai* oldalát hangsúlyozza, *gazdasági* oldalát, — amely pedig a való életben *irányítója*, a termelésnek — elhanyagolja.

Van még egy harmadik módja is az ipar oktatásának: a tanfolyamok. Akiknek megadatott az a szerencse, hogy ipari tanfolyamokon oktattak, tisztában vannak ezzel a tanítási módszerrel.

Elismerik azt az előnyét, hogy félbenmaradt emberekkel valóban sikerül sokszor kitűnő eredményeket elérni, azonban azt hiszem, mindenki egyetért velem abban, hogy a tanfolyami oktatás éppen az azo-

kon résztvevők hiányos előképzettsége, gyakran megdöbbentő heterogén műveltségi állapota miatt *sohasem* pótolhatja a rendes iskolázás eredményeit.

Ha el akarnánk dönteni, hogy melyik hát a leghelyesebb módja az ipar oktatásának, akkor nézzünk csak el a nagy ipari műhelyekbe, üzemekbe és figyeljük meg, hogy az igazán gyakorlati vezetők hogy elégítik ki az élet parancsolta szükségleteiket ipari műveltségű emberekben. A gyárvezető nem kíváncsi a diplomákra, bizonyítványokra; ő a *megfelelő* embert keresi. A tiszta és világos tény: szükség van egy gép mellé szerelőre, egy munkaterem fölé vezetőre, egy rajzasztal mellé rajzolóra, egy szerkesztő iroda élére irányítóra, stb. A gyáros — mint vérbeli kapitalista — a célt látva keresi az elérésére szükséges eszközöket a *lex minimi alapján*, amelyet ezen a téren is alkalmazva, arra törekszik, hogy rövid idő alatt olcsón képezzen embereket a megjelölt speciális helyre és messzebbmenő érdekből gondosan ügyel arra is, hogy embere ne tudjon sokkal többet, mint amire a kiszabott helyen éppen szüksége van. A tőkés rideg munkaértékelése ezt az eljárást eléggé igazolja és érthető teszi.

Nagy kérdés azonban, hogy nemzeti és szociális szempontból ez az álláspont helyesíthető és tűrhető-e? Szabad-e az egyént ennyire kiszolgáltatni egy osztályérdek hatalmának? Azt hiszem, a tiltakozás általános.

És éppen ennek a veszélynek a kiküszöbölése adja meg a feleletet arra a kérdésre, hogy nemzeti szempontból melyik oktatási módot kell kiépítenünk. Nyilvánvaló, hogy a technikus műveltség általánosságát, teljes áttekintését, a hivatásbeli öntudat kifejlesztését, a nemzeti társadalomhoz való tartozás érzetét, a nemzeti kultúra megismerését csupán az iskolai oktatás tudja igazán biztosítani. Az *iskola* az a hely, ahol az ifjú a nemzet számára igazi értékke, önmaga számára pedig öntudatos egyénné válhat. Azonban — és ezt nem lehet soha eléggé kiemelni — elveszett az az ipariskola, amely a középiskola babéraitra pályázik, túl akarja licitálni az amúgy is túlon-túl általánosított középiskolai oktatás fellelgebnyjárását — és elszakadt az igazi céltől, a magyar ipar, a magyar technika alázatos szolgálatától. Az *élet* az úr! Nem az iskolának van szüksége tanulókra, hanem ennek a nagy úrnak, aki a kenyeret fogja számára biztosítani. Legyen a mi neveltünk technikus, gyakorlati tudással és annyi elméleti képzettséggel, amennyire gyakorlati tevékenysége során szüksége lesz. Az első tehát a gyakorlati megfelelés legyen, amely mellé az iskola elegendő elméleti tudást és erkölcsi szilárdságot biztosító nevelést nyújtson, hogy az élet sodrában egész emberként állhasson meg a helyén.

Ennek az elvnek kell alárendelni az iskola egész tanítási és nevelési rendszerét. Az oktatás legyen hangsúlyozottan gyakorlati, az elméletből ne csináljon tudományt, hanem szorítkozzék arra, hogy a gyakorlati életben szükséges műveletek elvégzésére segítséget nyújtson. Ez a rendszer szoros összeköttetést tart fenn az élettel, gondosan és állandóan vizsgálja a felmerülő szükségleteket, hogy tanításának anyagát ennek megfelelően igazítsa, állandóan alkalmazza.

Végül szabadjon néhány szót szólnom az oktatás vezetőiről, az iparoktatás tanáiról.

Ez a testület a multban, úgy tudom, általánosan követte azokat az elveket, amelyeket az előbbieken szerencsém volt előadni. Az oktatási kar nagyrésze a gyakorlatból jött, hosszú élettapasztalat után és így nem is gondolkodhatott máskép. A régi vezetők Árgus-szemekkel figyelték a gazdasági életet és ahol felfedeztek olyan urat, aki felül-emelkedett az átlagon, s akitől joggal várhatták a magyar ipar fellendítését az iskolán keresztül, lecsaptak rá és rábeszéléssel, ígéretekkel és minden eszközzel igyekeztek őket megnyerni az iparoktatás szolgálatának. Ez a hivatás gyakran nagy lemondásra készítette az ideális lelkű gyakorlati embereket, akik otthagynva a gyakorlati élet érvényesülési lehetőségeit, a biztos, de kevésbé bőséges tisztviselő-kenyér áldásait vállalták.

Ujabbban azonban egészen más megítélésben részesítik az iparoktatás tanárait. Jó tanár az, aki szorgalmasan elvégezve a Műegyetemet, rögtön beiratkozik még két félévre a gazdasági tanárképző intézetbe és egy év múlva mint kitűnő képesítésű tanár taníthat az ipariskolában. Aki mérnökember, vagy ismerőse az, tapasztalhatta, hogy gyakorlati szempontból mit ér egy ilyen padból kikerült fiatal embernek a tudása. Őszintén és szerényen be kell vallanunk, hogy gyakorlati szempontból igen keveset. Veszedelmes dolog volna tehát ilyen gyakorlatlan urakra bízni a gyakorlati életre készülő fiatalság gyakorlati kiképzését, olyan, egyébként nagy tudású képzett pedagógusokra, akiknek a tanítás irányáról és céljáról fogalmuk sincs. Mert újból ismételnem kell, az iparoktatásnak nem az anyagismeret a fő problémája, hanem azoknak a *módszereknek megtanítása*, amelyekkel ezeket az ismereteket az életben *alkalmazni* kell.

És itt kénytelen vagyok személyi és gazdasági szempontokra is kitérni. Felteszem a kérdést: mit várhatunk az ipar fejlesztése terén az iparoktatástól, ha a tanerők tagjai közt nem azok fognak szerepelni, akik gyakorlati tudásukkal, az élettel való állandó bensőséges kapcsolattal az ipari élet vezető szellemi egyéniségei. Lehet-e évtizedes gyakorlattal bíró, több esztendő óta tanító tanárokat a kétféléves budapesti tanfolyam elvégzésére kényszeríteni, lehet-e 40 egynéhány éves uraknak 114 pengős fizetéseket adni, amikor már húsz évvel ezelőtt ennek a kétszeresét keresték meg a gyakorlatban? Lehet-e az ilyen kérdések felett napirendre térni? Fogunk-e tudni ilyen módszerekkel a nagy cél érdekében küzdő arra való tanári kart toborozni?

Befejezésül legyen szabad halk szavamat hallatnom a magyar iparoktatás érdekében, hogy legalább a kartársak megértsék azt a gondolkodásbeli eltérést, amely közöttünk fennáll és — talán sikerült igazolnom — fenn is kell álljon. S ha szavam foszlányai felfelé is eljutnának, szerény kérésem sok-sok kollegám nevében is ez volna: *ne csínáljunk ipari szakirányú oktatást, fából vaskarikát, hanem szolgáljuk gazdasági életünket, ezen át nemzetünket úgy, ahogy kell: igazi, gyakorlati ipariskolákkal!*

Pozsonyi Zoltán dr.